

6. Інструкція із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ уранових руд. Затв. наказом Державної комісії України по запасах корисних копалин 14.12.98 №100. Зареєстрована в Міністерстві юстиції України 10.02.99 за №90/3383.

7. Основи економічної геології: Навч. посіб. для студ. геол. спец. вищ. закл. освіти / М.М. Коржнев, В.А. Михайлов, В.С. Міщенко та ін. – К.: «Логос», 2006. – 223 с.: іл. – Бібліогр.: С. 218–222.

8. Рудько Г.І., Плотніков О.В., Курило М.М., Радованов С.В. Економічна геологія родовищ залізистих кварцитів. – К.: Вид-во «Академпрес», 2010. – 272 с.

9. Сучасний тлумачний словник української мови: 50000 слів / За заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Добічинського. – Х.: ВД «Школа», 2006. – 832 с.

10. Малюк Б.І., Бобров О.Б., Красножон М.Д. Надрокористування у країнах Європи і Америки: Довідкове видання. – К.: Географіка, 2003. – 197 с.: іл. 90. – Бібліогр: С. 196–197.

11. Реструктуризація мінерально-сировинної бази України та її інформаційне забезпечення / С.О. Довгий, В.М. Шестопалов, М.М. Коржнев та ін. – К.: Наукова думка, 2007. – 347 с.

12. Рудько Г.І., Литвинюк С.Ф., Ловінуков В.І. Геолого-економічна оцінка вугільних родовищ України / Мінеральні ресурси України. – 2012. – №2. – С. 23–28.

13. <http://library.if.ua/book/41/2716.html>

14. Письменна О.Б. Економічна оцінка видобутку уранової сировини України. Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет: Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка», №10, 2012.

15. http://uk.wikipedia.org/wiki/Уранові_руди

16. <https://andrievskiy.wordpress.com/category/державне-регулювання-користування-н/>

17. Ємець О. Послідовність мінералоутворення та механізм формування уранового зруденіння в натрієвих метасоматитах Ново-костянтинівського уранового родовища. – Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Геологія. – Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. – К.: ВПЦ «Київський університет», вип. 54. – 2011. – С. 44–54.

18. Макаренко М., Карли В., Степанюк В. та ін. Широкомасштабне застосування літогеохімічних пошуків уранових родовищ на Хмельницькій площі. Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Геологія. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К.: ВПЦ «Київський університет», Вип. 52. – 2011. – С. 41–45.

19. <http://www.xaec.org.ua/store/pages/ukr/art/2011-07-20/all.html>

УДК 330.3:631.11

О.В. ВЕЛИЧКО,

к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів і природокористування України

Теоретичні підходи до структуризації економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств

У статті проаналізовано існуючі теоретичні підходи до визначення структури економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств та розроблено його авторську модель. Доведено, що структурування економічного потенціалу підприємства є початковою умовою для виділення його основних характеристик щодо ефективного використання, розвитку, відтворення і нарощування потенціалу, формування його стану відповідно до поставлених цілей підприємства.

Ключові слова: економічний потенціал, структура, ресурси, ефективність, використання, аграрне підприємство.

А.В. ВЕЛИЧКО,

к.э.н., доцент, Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

Теоретические подходы к структурированию экономического потенциала сельскохозяйственных предприятий

В статье проанализированы существующие теоретические подходы к определению структуры экономического потенциала сельскохозяйственных предприятий и разработана его авторская модель. Доказано, что структуризация экономического потенциала предприятия является начальным условием для выделения его основных характеристик относительно эффективного использования, развития, воссоздания и наращивания потенциала, формирования его состояния в соответствии с поставленными целями предприятия.

Ключевые слова: экономический потенциал, структура, ресурсы, эффективность, использование, аграрное предприятие.

O.V. VELICHKO,

Ph.D., associate professor, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

Theoretical approaches of economic potential structuring of agricultural enterprises

The existent theoretical approaches of determination of economic potential structure of agricultural enterprises have been analyzed in the article and it is developed the author model of economic potential structure. It is well-proven that structuring of enterprise economic potential is an initial condition for the selection of its basic descriptions due to the effective using, development, recreation and increasing of potential, forming of its state in accordance with the aims of enterprise.

Keywords: economic potential, structure, resources, efficiency, use, agrarian enterprise.

Постановка проблеми. Складна економічна ситуація на сільськогосподарських підприємствах у період кризи, відсут-

ність сталого розвитку відображає нераціонально використані ресурси, а в цілому – невикористаний економічний потенціал.

Ефективне використання матеріальних, виробничих і трудових ресурсів, пошук нових можливостей, впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу визначають сталий економічний розвиток сільськогосподарських підприємств.

Економічний потенціал окреслює наявні та приховані можливості, кількісний і якісний склад ресурсів, визначає стан підприємства в перспективі, шлях подальшого його розвитку. Варто відзначити, що на сьогодні не сформовано чіткого та однозначного уявлення про структуру економічного потенціалу аграрних підприємств. Це зумовлює необхідність дослідження економічного потенціалу, його структури для забезпечення стійких позицій аграрних підприємств на ринку, виявлення можливостей підвищення конкурентоспроможності з врахуванням перспектив прибутковості.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питання дослідження економічного потенціалу, проблеми його формування, визначення його структури та складових розглядаються у працях вітчизняних вчених-економістів, таких як О.В. Ареф'євої, О.Ф. Балацького, Б.Є. Бачевського, В.Г. Бикової, Л.С. Головкової, Н.С. Краснокутської, І.В. Заблудської, Є.В. Лапіна, О.І. Олексюка, І.М. Репіна, О.О. Решетняка, В.В. Россоха, В.Ф. Савченка, Л.В. Скоробогатої, О.С. Федоніна та інших. Аналіз літератури свідчить про постійне зростання уваги вчених-економістів до питань сутності та структури економічного потенціалу аграрних підприємств. При цьому виявляються відмінності у трактуванні, структуруванні, визначенні механізму формування та оцінювання економічного потенціалу. Отже, наукова розробка цієї проблеми є актуальною і потребує подальших досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є аналіз теоретичних підходів і основних концепцій щодо визначення складових економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств та їхнього взаємозв'язку.

Виклад основного матеріалу. Ефективне використання економічного потенціалу аграрних підприємств є об'єктивною необхідністю і важливою передумовою розвитку аграрного сектора економіки. Однією з особливостей функціонування сучасних агроформувань є кількісна, якісна та структурна недосконалість їх потенціалів, зумовлена великими втратами ресурсів у процесі здійснення аграрної та земельної реформ і складним фінансовим становищем господарств.

Раціональне використання економічного потенціалу аграрних підприємств в умовах динамічного розвитку національної економіки України передбачає поєднання і дотримання оптимальної пропорційності та збалансованості розвитку усіх складових потенціалу за основними параметрами економічного зростання: високих і сталих темпів, розмірів абсолютних приростів, структурних зрушень в обсягах виробництва відповідних видів продукції і забезпечення її якості. Підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства вимагає його структуризації, встановлення їх функцій та зв'язків.

В економічній літературі наявні різні теоретичні підходи до визначення структури потенціалу підприємства. Однак гіпотетично існує певна сукупність взаємопов'язаних базових елементів і відсутність будь-якого з них унеможливує діяльність підприємства як економічного суб'єкта господарювання [1].

Базова структура потенціалу для усіх видів однакова і залежить від рівня втілення (наявний потенціал та потенціал

розвитку), рівня використання (реалізований та нереалізований) та доцільності існування невикористовуваного потенціалу (резерв та надлишок). Така структура єдина і властива різним видам потенціалу [2].

Зокрема, О.С. Федонін [3] визначає структуру потенціалу підприємства як відносно стійкий спосіб організації елементів потенціалу, що розкриває його будову, елементний склад, принцип формування і розвитку. При цьому зазначається, що до елементів потенціалу можна віднести все, що пов'язано з функціонуванням і розвитком підприємства.

Щодо В.В. Россохи, то він [4] у структурі потенціалу підприємств аграрної сфери виділяє три компоненти: соціальний, виробничий і природний, що об'єднують сім основних структуроутворювальних елементів першого рівня (управлінський, інформаційний, підприємницький, природний, біологічний, техніко-технологічний, фінансовий потенціал), які своєю чергою містять по дві складові.

Таким чином, різні вчені-економісти розглядають неоднакову кількість складових потенціалу підприємства. Так, в одному випадку до його складу рекомендується включати тільки засоби праці, в іншому – засоби праці і робочу силу, в третьому – засоби праці, робочу силу і природні ресурси, які застосовуються в процесі виробництва, в четвертому – засоби праці, робочу силу і предмети праці.

Основними науково обґрунтованими теоретичними підходами до визначення структури економічного потенціалу підприємства є ресурсний, функціональний та змішаний. Ресурсний підхід передбачає виділення структурних елементів за видами і характером ресурсів. За такого підходу в структурі може виділятися найбільша кількість складових: засоби праці, предмети праці, робоча сила та природні ресурси [5].

Відповідно до ресурсної концепції економічний потенціал підприємства розглядається як система ресурсів, що вступають у взаємодію й обумовлюють досягнуті результати. Найчастіше за даною концепцією у структурі потенціалу підприємства виділяють такі основні елементи [6, с. 13]: технічні ресурси (виробничі потужності та їхні особливості, обладнання, матеріали); технологічні ресурси (технології, наявних конкурентоспроможних ідей, наукові розробки); кадрові ресурси (кваліфікаційний, демографічний склад працівників, їхнє прагнення до знань і удосконалення, інтелектуальний капітал); просторові ресурси; інформаційні ресурси (кількість і якість інформації, каналів її поширення та ін.); ресурси організаційної структури системи управління; фінансові ресурси (наявність і достатність власного та позикового капіталу, стан активів, ліквідність, наявність кредитних ліній). Необхідно зазначити, що ресурсний підхід не дає повної характеристики структури економічного потенціалу підприємства. У даному випадку розглядається лише один аспект – ресурси.

За функціонального підходу поділ на структуровані елементи здійснюється за видами діяльності підприємства: основні (постачання, виробництво, збут) та допоміжні (складання звітності, зберігання продукції, обслуговування виробничих засобів тощо). Використовуючи такий підхід, виділяють елементи: виробничий, логістичний, маркетинговий, управлінський та інші потенціали. Структура економічного потенціалу підприємства може збігатися з організаційною структурою підприємства, а може не збігатися. Елементи економічного

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

потенціалу в цьому випадку аналізуються за показниками, що характеризують якість, рівень виконання функції (виду діяльності), а елементи економічного потенціалу аналізують за показниками, що відображають рівень виконання певних видів діяльності (функцій): чим більший рівень виконання функцій, тим вищий економічний потенціал підприємства.

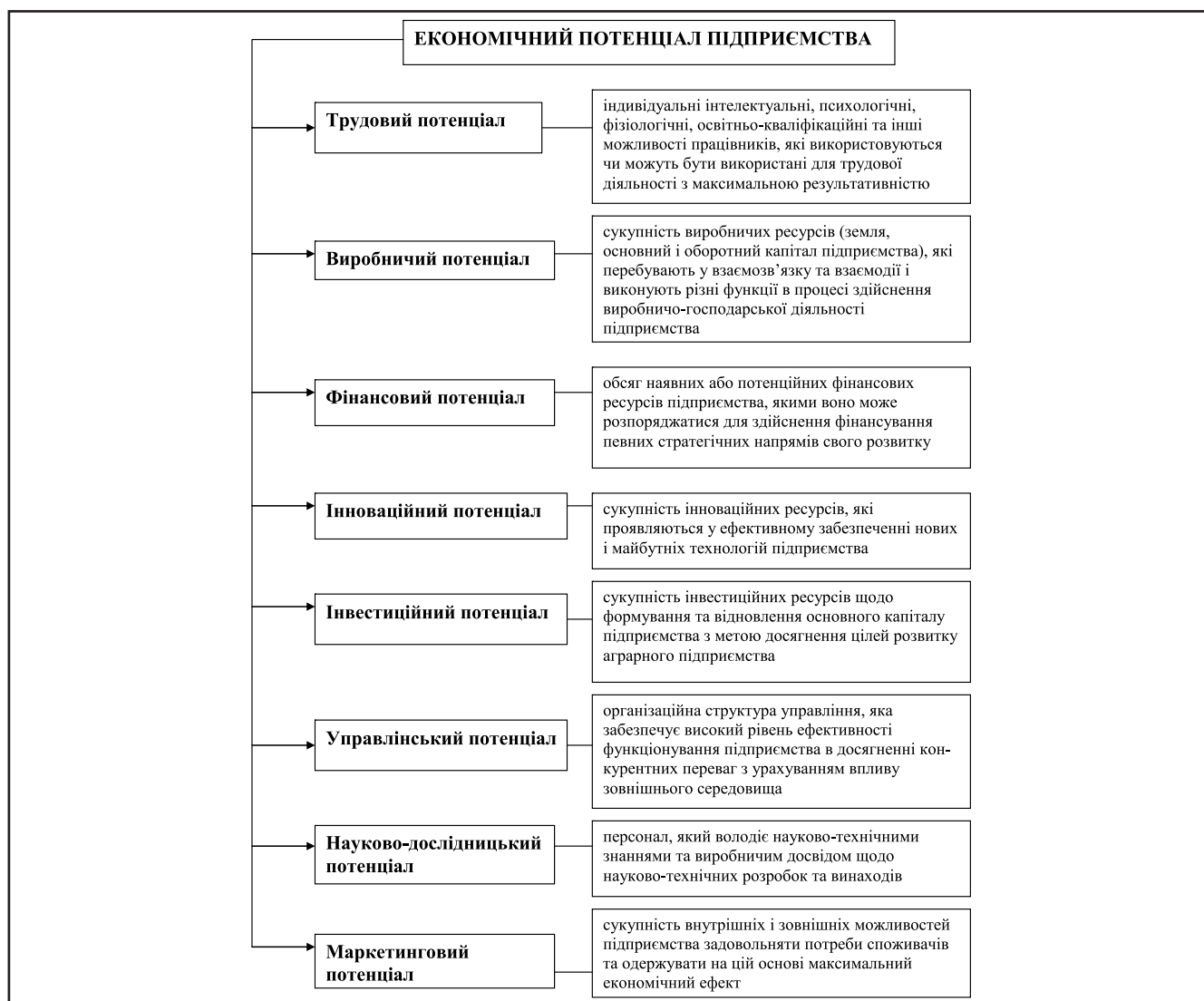
За змішаного підходу розрізняють декілька критеріїв підструктури на складові елементи. Найпоширенішим є поєднання ресурсного та функціонального підходів, елементами виділяють ресурси підприємства та функції. Так, до елементів потенціалу підприємства належить все, що пов'язано з функціонуванням і розвитком підприємства.

Зокрема, О.С. Федонін розглядає структуру потенціалу підприємства, розмежовуючи його на об'єктні та суб'єктні складові. Об'єктні складові пов'язані з матеріально-речовинною та особовою формою потенціалу підприємства і споживаються в процесі функціонування. До них належить: інноваційний потенціал, виробничий, фінансовий та потенціал відтворення. Суб'єктні складові пов'язані із суспільною формою їх виявлення і включають: науково-технічний потенціал, управлінський, організаційної структури управління, маркетинговий потенціал. На особливу увагу в структурі потенці-

алу підприємства заслуговують трудовий, інфраструктурний та інформаційний потенціали, які не можна однозначно віднести чи до суб'єктних чи до об'єктних складових [7].

Таким чином, потенціал досліджується не тільки з позицій його ресурсного розуміння або сукупності можливостей випустити певну продукцію, створювати певний ефект чи досягти певної мети. Водночас визначають його внутрішню будову значно ширше, ніж через дослідження структури ресурсів або його функціональних можливостей. Вважається, що найдоцільнішим є змішаний підхід, коли структуризація потенціалу здійснюється за декількома критеріями: складом ресурсів і виконуваними функціями або зв'язками з матеріально-речовинною та суспільною формою прояву можливостей.

Важливим питанням є виділення активної і пасивної частин економічного потенціалу залежно від ступеня залучення в господарську діяльність [2]. Активну частину економічного потенціалу становлять ресурси, які на момент обліку залучені в діяльності підприємства і визначають результат його використання. Пасивна частина представлена ресурсами, які є в наявності, обліковані та не задіяні в господарській діяльності. Такий поділ необхідний для оцінювання рівня залучення і використання ресурсів підприємством. Варто за-

Структура економічного потенціалу аграрного підприємства

значити, що ресурси підприємства є основою формування його потенціалу. Вони мають такі складові: кадрову, фінансову, матеріальну, просторову, технологічну, інформаційну та репутаційну. Кожна виділена складова являє собою елемент системи можливостей підприємства [1].

На нашу думку, найповніше відображена структура економічного потенціалу підприємства в наукових дослідженнях Є.В. Лапіна. Так, Є.В. Лапін у структурі економічного потенціалу виокремлює такі підсистеми: кадровий потенціал, виробничий, інноваційний та організаційно-управлінський потенціал [5]. Основою даного поділу є виділення окремих складових: соціальної, виробничо-економічної та екологічної. Вважаємо, що такий вигляд структури, хоч і виділяє найвагоміші складові, однак не відображає всіх основних елементів економічного потенціалу, що не відповідатиме потребам аналізу та оцінювання.

Варто відмітити, що важливою ознакою потенціалу підприємства є взаємозамінність та збалансованість всіх його складових елементів. Однак якщо збалансованість складових економічного потенціалу, яка є запорукою його успішного функціонування, вимагає всебічної уваженості й прагне до абсолютності, то взаємозамінність – завжди відносна, лімітована і залежить від економічної ситуації, рівня розвитку та особливостей системи господарювання аграрних підприємств. До того ж слід мати на увазі, що відповідно до закону найменших (теорії організації) ефективність системи визначається ефективністю її найслабшого елемента. Отже, загальна ефективність функціонування економічного потенціалу як системи визначається ступенем найменшого ресурсного забезпечення.

Формуючи загальну структуру економічного потенціалу підприємства, потрібно врахувати такі класифікаційні ознаки, як елементний склад, функціональна сфера виникнення, спектр врахованих можливостей і спрямованість діяльності підприємства, а також міра реалізації потенціалу. Отже, узагальнюючи аналіз літературних джерел, пропонується виділити такі основні елементи економічного потенціалу аграрного підприємства (див. рис.). Наведена структура економічного потенціалу аграрного підприємства дасть змогу проаналізувати його складові елементи на кожному етапі, як під час формування, так і в ході ефективного функціонування аграрних формувань.

Економічний потенціал підприємства є складною, динамічною, ієрархічною і, виходячи з характеру взаємозв'язків, стохастичною системою, яка складається з підсистем і елементів. Кожна із підсистем економічного потенціалу залежить від оптимального складу окремих видів економічних ресурсів, що залучаються у господарську діяльність, рівня організації процесу господарювання, ефективності системи управління. Внаслідок того що підприємство за своєю суттю є системою, цілісним утворенням з ознаками господарської уособленості, економічний потенціал виступає основою його

стабільного і стійкого існування у сучасному ринковому середовищі, і для виконання цілеспрямованої діяльності підприємства має всі ознаки системи.

Економічний потенціал підприємства значною мірою визначає рівень досягнення підприємством встановлених цілей, тобто є значущим фактором результативності його діяльності. Саме цільова орієнтація дає змогу структурувати і науково обґрунтувати цілі оцінювання економічного потенціалу підприємства у забезпеченні економічного зростання, соціально-економічного розвитку і підвищення конкурентоспроможності підприємства, його продукції, підвищення ефективності використання і нарощування економічного потенціалу підприємства, зростання обсягів виробництва.

Висновки

Отже, економічний потенціал, його структура є базовою основою для прогнозування майбутніх тенденцій в економіці та пріоритетних напрямів розвитку національного господарства. Успішна діяльність кожного підприємства ґрунтується на формуванні та розвитку економічного потенціалу, який є основою його стійкого та успішного функціонування. Однією з ключових діяльності підприємств є досягнення необхідного рівня економічного потенціалу, структура і характеристика якого повинні відповідати вимогам для забезпечення можливості досягнення мети суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел

1. Краснокутська Н.С. Потенціал торговельного підприємства: теорія та методологія дослідження: моногр. / Н.С. Краснокутська. – Харків: Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі, 2010. – 247 с.
2. Бачевський Б.Є. Потенціал і розвиток підприємства / Б.Є. Бачевський, І.В. Заблудська, О.О. Решетняк; навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
3. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч. посібник / Федонін О.С, Репіна І.М., Олексюк О.І. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.
4. Россоха В.В. Методологічні аспекти формування та розвитку потенціалу підприємств аграрної сфери АПК / В.В. Россоха // Економіка АПК. – 2005. – №8. – С. 36–42.
5. Лапін Е.В. Экономический потенциал предприятий промышленности: формирование, оценка, управление [Текст]: дис. ... д-ра экон. наук: 08.07.01 / Лапін Евгений Васильевич. – Сумы, 2006. – 432 с.
6. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка [Текст] / Н.С. Краснокутська. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
7. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: навч.-метод. посіб. для самостійного вивчення дисципліни / О.С. Федонін, І.М. Репіна, О.І. Олексюк; Міністерство освіти і науки України, Київський національний економічний університет. К.: КНЕУ, 2005. – 261 с.